

Nastava tehničke kulture - model za razvoj spособnosti i stvaralaštva učenika

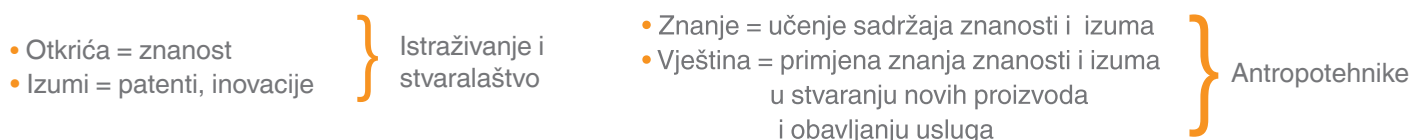

Odstupajući od uobičajenog protokolarnog govorenja o manifestaciji koja slijedi, prigodom ovog 55. natjecanja mladih tehničara Republike Hrvatske i 1. smotre mladih poduzetnika, hoćemo ukazati na strukturu cjelovitog sustava nastave tehničke kulture, pri čemu je državno natjecanje samo jedan element sustava.

1. Izvod iz znanstvenih osnova sustavnog zasnivanja nastavnog programa tehničke kulture

Za ovaj podnaslov izdvajamo šest elemenata koji omogućuju uvid u izvor sadržaja, ciljeve nastave, strukturu nastavnog predmeta, razine izučavanja sadržaja te moguće kriterije ocjene valjanosti tehničkih tvorevina. Sve to treba pomoći nastavnicima da u svom radu budu kvalitetniji, a učenicima da shvate složenost i vrijednost sadržaja tehničkog obrazovanja i osposobljavanja.

Globalni pogled na izvor sadržaja i položaj nastavnog predmeta tehničke kulture može se uočiti iz jednostavne sheme od otkrivanja spoznaje do primjene znanja u rješavanju neke čovjekove zadaće.

Rezultati istraživanja su zakoni i teorije, a rezultati stvaralaštva su praksa i stvari; proizvodi i usluge; životno uporabne tvorevine.

Antropotehnikom se bavi tehnička znanost: znanje + vještine. Grč. anthropos = čovjek. Antropotehnike su čovjekove tehnike u značenju tehnike kao vještine ili metode djelovanja i u značenju rezultata djelovanja, a to su tehničke materijalne tvorevine.

Cilj nastave tehničke kulture sukladan je općem cilju obrazovanja u EU, što je definirano ovako:

- EU cilj obrazovanja je: obrazovanje za zaposlenje, samostalno djelovanje pojedinca i dobro funkcionirajuće društvo;
- Cilj nastave tehničke kulture je: izgraditi djelatni, poduzetnički i stvaralački tehničko-tehnološki način mišljenja te osposobiti učenike za prepoznavanje i primjenu tehničkih tvorevina u životnom okružju.

Pojašnjavajući značenje dijelova cilja EU - obrazovanja, valja shvatiti da "samostalno djelovanje" ne znači samo samostalno izvršavanje zadanog posla, već i samostalno stvaralaštvo inovacije, izuma i tehnologije te osnivanje i vođenje poduzetništva. Svi elementi navedene "samostalnosti" se ostvaruju u redovnoj nastavi tehničke kulture, na natjecanjima i na smotri stvaralaštva mladih poduzetnika. Cilj "dobro funkcionirajuće društvo" je utemeljen na timskom radu. Timski rad je planiran u nastavi tehničke kulture, npr. u vježbi projektnog zadatka ili u vježbi tehničkog pokusa. U kolikoj mjeri se to i ostvaruje, pitanje je potrebnih uvjeta: satnice u nastavnom planu i materijalnoj opremi nastavnog predmeta tehnička kultura.

Šest razina izučavanja sadržaja tehnike jesu:

- kultura i odgoj,
- stvaranje tehnologije,
- obrazovanje,
- poduzetništvo,
- osposobljavanje,
- istraživanje i stvaralaštvo.

U nastavi tehničke kulture usmjereni smo samo na početnu razinu "kulture i odgoja", gdje učenici stječu znanje i upućuju se u vježbe primjene znanja, ali bez stroge obveze da to i ostvare. To je razlog da se učenike ocjenjuje uglavnom na temelju sudjelovanja u procesu "tehničkog kultiviranja", a manje prema postignutoj kvaliteti rezultata učenja.

Na ovom mjestu valja nedovoljno upućene podsjetiti da se kultura i odgoj isključivo razvijaju prema formuli:

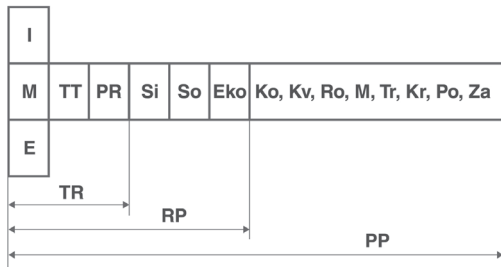
$$Z + D = O i K$$

gdje je: Z - znanje, D - djelovanje, O - odgoj i K - kultura

To znači da u zadaći postizanja odgoja i kulture nije dovoljno samo znanje (Z) o nečemu, već su nužne i vježbe djelovanja (D). Zato se u nastavi tehničke kulture u 50 - postotnom iznosu satnice nastave izvode vježbe. Naime, odgoj i kultura dosežu onu razinu koju dosegne djelovanje (D), a ne znanje (Z). Zna, a ne čini, to je isto kao da ne postoji.

Struktura nastavnog predmeta tehnička kultura je zasnovana na elementima strukture radnog procesa (RP) čiji su elementi navedeni u preambuli službeno usvojenog nastavnog programa tehničke kulture.

Sl. 1. Struktura tehnološkog procesa (TP), radnog procesa (PR) i poduzetničkog procesa (PP)

Izvođenje radnog procesa (PR) započinje informacijom o radnoj zadaći (I) prema kojoj se odabiru materijal (M), energija (E) i tehnička sredstva (TT) za preradu materijala prema pravilima rada (PR) u prikladne proizvode. Pritom treba voditi računa o sigurnosti i zaštiti na radu (Si), socijalno - ekonomskim odnosima (So) i otpacima nastalim u procesu rada (Eko).

Ako se smije primijetiti, sada se u školskom sustavu ne osposobljavaju niti izvršitelji tehnološkog procesa (TP), a poduzeća propadaju zbog neosposobljenih organizatora i voditelja radnog procesa (RP). O poduzetničkom procesu (PP) još se ne obrazujemo, a trebali bismo se osposobljavati.

Kriteriji ocjene valjanosti tehničkih tvorevina jesu:

- tehnički - da tvorevina funkcionira,
- ekonomski - da se isplati gradnja tvorevine,
- ekološki - da tvorevina ne zagađuje okoliš,
- estetski - da tvorevina zadovoljava afektivni doživljaj lijepoga kod čovjeka,
- etički - humana opravdanost uporabe tehnike,
- održivosti - da trošak korištenja i održavanja tvorevine bude prihvatljiv.

Znanstveno utemeljeni kriteriji ocjene valjanosti tehničke tvorevine pomažu učiteljima u formiranju kriterija za ocjenu praktičnih vježbi učenika te vrednovanje postignuća učenika na natjecanju i smotri tehničkog stvaralaštva.

2. Grafički prikaz modela programa rada u nastavi tehničke kulture

T - teorija, stjecanje znanja
 V - vježbe, primjene znanja
 VS - vježbe stvaralaštva
 PS - praksa stvaralaštva

Temeljni školski program je obavezan za sve učenike osnovne škole od 5. do 8. razreda. Ostale aktivnosti naznačene u "piramidi" grafičkog prikaza su izborni sadržaji za koje se učenici samovoljno opredjeljuju.

Sva natjecanja učenika se izvode prema normiranim Pravilima natjecanja. Natjecanje koordinira Državno povjerenstvo u suradnji Hrvatskom zajednicom tehničke kulture i nacionalnim savezima tehničke kulture te sa školskim/klupskim i županijskim povjerenstvima. Posebno treba istaći da sadržajna područja i teme natjecanja za svaku školsku godinu određuje Državno povjerenstvo. Na primjer, za 55. natjecanje, tema 1. smotre stvaralaštva mladih poduzetnika je: Tehničke tvorevine za preradu hrane.

Prikazana "piramida" modela je rezultat kvalitativne selekcije postignuća učenika. To znači da smotra stvaralaštva mladih tehničara predstavlja uporabni rezultat tehničkog obrazovanja i osposobljavanja mladeži. Daljnja potvrda kvalitete stvaralaštva mladih tehničara se ostvaruje na međunarodnim smotrama izlaganjem odabranih tehničkih tvorevina prezentiranih na državnoj smotri.

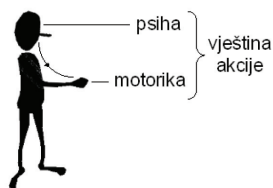
3. Osvrt na značaj radnih vježbi

U procesu vježbi razvija se vještina primjene teoretskog znanja. Ne postoje praktična znanja jer čim se na temelju znanja nešto uporabno učini to postaje vještina.

Znanje je teorija: mislena aktivnost.

Vještina je praksa: misleno - tjelesna aktivnost.

Definicija: Vještina je razvijena i učvršćena tjelesna akcija primjene znanja; pretvorba znanja u neposredno uporabnu tvorevinu. To je stvaralački spoj glave i ruku, znanja i akcije, duše i tijela, psihe i motorike.

Sl. 2. Shema psihomotoričke akcije čovjeka

U nastavi tehničke kulture planirano je izvođenje ovih vrsta vježbi:

- izvođenje tehničkog pokusa u skupnom radu,
- izrada jednostavnih tehničkih tvorevina u pojedinačnome i skupnome radu,
- rad učenika u projektnom i konstrukcijskom zadatku u skupnom i pojedinačnom radu.

Tako, npr. varijante tehničkog pokusa mogu biti ovakve:

- provjera tehničkog kriterija, da tvorevina funkcionira;
- mjerenje glavnih parametara tehničke tvorevine, u svrhu ocjene ekonomskog kriterija da se isplati gradnja tvorevine;
- pokus u svrhu stjecanja novih znanja provjerom teoretskih postavki.

Sudjelovanje u razvoju vještina tjelesne akcije primjene znanja razvija kod učenika tri kardinalne osobnosti:

- razvoj IQ koeficijenta prirodne sposobnosti,
- razvoj djelatne sposobnosti,
- otklanjanje straha nemoći da nešto ne može samostalno učiniti, a to znači razvoj samopouzdanja osobe.

Kod toga valja znati da je djelatna sposobnost rezultat sinteze tri elementa: znanja (Z), vještina (V) i zadanih prirodnih osobina (PO).

$$\text{Sposobnost} = \text{znanje} + \text{vještine} + \text{prirodne osobine}$$

| | |
znati   moći   htjeti

Prema tome, bez razvoja vještina tjelesne akcije primjene znanja nema razvijene djelatne sposobnosti osobe. Zato je djelatna sposobnost definirana ovako: Sposobnost je razvijeno svojstvo osobe da biva u stanju nešto sasvim konkretno uraditi. Znači, ne samo umno znati nego i tjelesno uraditi.

4. Analiza postignuća natjecanja mladih tehničara

Natjecanje u sadržajima nastave tehnička kultura je izrazito složeno jer uključuje iskazivanje postignuća učenika u sva tri sloja njihovog razvoja:

- **kognitivnom**, jer se natječu u iskazivanju znanja ispunjavanjem "testa" znanja;
- **psihomotoričkom**, jer se natječu u izradi tehničke tvorevine na temelju dokumentacije postavljenog zadatka;
- **afektivnom**, jer se učenici natječu u vještini govorne komunikacije prezentacijom svoga rada i stvaralaštvom iskazanom na smotri donošenjem različitih rješenja na jednu zadanu temu.

Dakle, učenici u tehničkoj kulturi natječu se u iskazivanju znanja, razvijenoj vještini primjene znanja izrade tehničkih tvorevina i govornoj komunikaciji te u stvaralaštvu inovativnih tehničkih tvorevina. To je različito u odnosu na druge skupine natjecatelja koje se uglavnom natječu samo u znanju.

Na kraju, umjesto novih prijedloga za unapređenje nastave tehničke kulture, pitanja odgovornima u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske: Kolika je satnica predmeta tehničke kulture u nastavnom planu osnovnih škola u Republici Hrvatskoj u usporedbi s državama u okružju, Austrijom i Njemačkom? Je li ili nije satnica predmeta tehničke kulture u Republici Hrvatskoj dovoljna za ovdje prikazan sadržaj rada? Je li uopće odgovornima za vođenje školskog sustava poznato kako i kada treba započeti s osposobljavanjem ljudi za privatno - kapitalistički sustav organizacije, vođenja i izvršenja proizvodnih i uslužnih djelatnosti, jer se to još ne radi!?

mr. sc. Luka Majetić, predsjednik Državnog povjerenstva
55. natjecanja mladih tehničara RH i 1. smotre mladih poduzetnika

